

Putování po HELGOLANDU

Pod názvem Helgoland se skrývá malícké souostroví v Severním moři. Skládá se ze dvou ostrovů, Helgoland a Düne. Každý podzim se sem sjíždí stovky birderů z celé Evropy, aby pozorovali obrovské počty táhnoucích ptáků, kteří se vyčerpání tahem zastavují na malém kousku pevniny mezi Skandinávií a kontinentální Evropou, aby nabrali síly. Objevují se tu obrovské počty běžných druhů, ale i velké rarity, kterých tu v historii pozorování ptáků na ostrově bylo zaznamenáno již mnoho. Kromě ptáků, kteří vyhledávají ostrovy pro odpočinek během své tahové cesty, se dají z ostrovů vidět i mořští ptáci, často i vzácné druhy. Na Helgolandu bylo pozorováno přes 420 druhů ptáků.

Cesta a první terén (11.–12. října 2019)

A tak i my stojíme 11. října na nádraží Florenc. Jede nás pět. Já, Tomáš Moháč, Ondra Beneš, Jírka Rubeš a taky náš morální dozor a jazykový poradce, Libor Schröpfer. Autobus do Hamburku vyráží na čas (21:40), což se má ale brzy změnit. Až do Drážďan je autobus poměrně prázdný a těšíme se tak na klidnou jízdu. Bohužel v Drážďanech přistoupí tolik lidí, že je autobus zcela zaplněn a to až do Berlína, ve kterém trávíme naprosto nesmyslně dvě hodiny času kvůli přibližně šesti zastávkám, přičemž na čtyřech z nich snad nikdo nenastupuje ani nevystupuje. Ani nevíme jak, ale nabíráme hodinu a půl dlouhé zpoždění, které z mojí

Panorama ostrova Helgoland. Foto: Max Streichardt | CC BY-NC-ND 2.0

dvouhodinové rezervy na trajekt dělá špatný vtip. Naštěstí díky dokonalé koordinaci naší skupiny v Hamburku trajekt nakonec pohodlně stíháme. Přesto bych případným dalším cestovatelům silně nedoporučil služeb společnost Flixbus, který nám málem hned v začátku překazil dovolenou.

Trajekt vyplouvá v 9 hodin. My se hned jdeme podívat na palubu, odkud nás ale brzy vyžene déšť a vítr. Znechucení zážitkem ve flibusu si chceme zlepšit náladu dobrým jídlem a tak si objednáváme dobroty z palubního menu. Zejména někteří z nás netuší, že se jim to už brzy má nevyplatit. Protože je trajekt skoro prázdný, využívá Libor šanci a zaujímá nejlepší pozorovací strategii a sedá si k oknu. Už na Labi přepisujeme první druhy, Ondra hlásí třeba **husu**

tundrovou a **orly mořské**. Už v Hamburku samozřejmě vidíme první **racky**, mezi **stříbřitými** a **chechtavými** také prvního **mořského**. Na vodě plave několik **chocholaček**, jeden **roháč** a jak se blížíme k moři, tak i velký zástup **bernešek bělolících** a pár **tmavých**. Všímaví kluci vidí i zapomenutou **vlaštovku** a pět **špačků**. O nic méně všímavý Libor pak registruje dokonce **kosa** v příbřežních porostech. Naše ptačí hlídka mezi Hamburkem a přístavem v Cuxhavenu registruje dohromady 23 druhů ptáků.

Atmosféra plavby se po vyplutí z Cuxhavenu razantně mění. S Jíříkem jsme si v přístavu říkali, proč nám asi zabeďňují čelní sklo masivními neprůhlednými deskami. Zjišťujeme to velmi rychle. Velmi záhy po vyplutí na volné moře se začíná trajekt šíleně houpat, skákat a třást

Trajekt vyrazí z Hamburku.

se, podle posádky měly vlny až 6 m a fyzika dělala s naší koordinací na palubě divy. Když se snažím projít uličkou, připadám si, jako bych vytáhl celou flašku vodky – lítám z jedné strany na druhou. A zde se projevuje to, co jsem výše naznačil. Zpočátku legrační pohupování lodi si vybírá svou daň a zejména dobře najedené žaludky začínají pocítovat problémy. Netřeba asi naznačovat, co následovalo. :-)

Osobně jsem se zaklínil mezi zábradlími na palubě a jako neohrožený mořeplavec jsem vyhlížel mořské ptáky. Viděl jsem první **alkouny úzkozobé**, **potáplici malou** nebo **tereje**. Ještě než ostatní zmizeli v útrobách lodi, předvedli se nám **turpani černí** a **kajky mořské**.

Po přistání jsme vyrazili na hotel (gastehaus Siemens), kde se rychle ubytováváme. Vyhlašujeme hodinu na odpočinek. Těsně před dru-

hou odpoledne už jsme venku. Na trávnících pobíhají desítky **lindušek lučních**, nad hlavami nám táhnou tisíce **drozdů**, zejména **cvrčal** a **zpěvných**, občas se z nebe ozve i **kvičala**. První naše cesta vede skrz park nazvaný v mapách Kurpark na slavnou Nordstrand. Na bobulích v parku se krmí několik desítek **holubů hřivnáčů** a **cvrčal**. V parku se dále ozývají a ukazují třeba kosi, **červenky** nebo **králíčci obecní**. Když se dostáváme na hranici parku k moři, vidíme v keřích prvního bramborníčka černohlavého. O něco dál od něj si všímám v maliníku pohybu a překvapuje mě **pěnice hnědokřídlá**.

Pomalou přicházíme na Nordstrand a mě hned upoutává podivný zvuk, který vydal pták odletující kousek ode mě. Chvilí mžourám dalekohledem a – vidím ho! **Strnad severní**. Moc jsem doufal, že se nám tento druh podaří vidět a vzhledem k tomu, že patří k poměrně běžným

Lindušky luční (Anthus pratensis) jsou jedním z nejběžnějších ptáků na ostrově. Tato chodila po trávníku asi 100 metrů od našeho hotelu.

Drozd cvrčala (Turdus iliacus) sice extrémně početně protahoval v době naší návštěvy, vyfotit byt' jednoho vyžadovalo velké štěstí.

Strnad severní (Calcarius lapponicus).

hostům právě této lokality v tento čas, nebylo to ani velkým překvapením. Strnad není plachý a pohybuje se spolu s linduškami lučními na písčité pláži poblíž mola, občas přeletí do nánosů chaluh bezprostředně u moře. Snažíme se ho fotit, ale není to žádná legrace. Je rychlý a často se přemisťuje. Na molu se kromě racků a kormoránů pohybuje i pár **ústřičníků**, kterých nakonec počítáme asi devět. Ondra nás najednou volá k chaluhám vyvržených mořem a ukazuje nám **kulíka zlatého**, který zřejmě vyčerpán tahem odpočívá pár metrů od nás. Všimáme si, že na molu běhá ještě další bahňák

a můj lifer, **jespák mořský**. Když se dosyta vynadíváme na strnada severního a na dění kolem mola, vydáváme se po pláži dál. Počet lindušek lučních je neuvěřitelný. Snažíme se hledat lindušku zelenou, ale stejně jako po celou dobu výpravy neúspěšně. Zato se ale ukazuje další očekávaný lifer, **linduška skalní**. S linduškami tu je i pár **konipasů bílých** a až na konci pláže i jeden **konipas horský**. Na vodě plavou všudypřítomné kajky, ale i jedna potáplice malá. V dálce vidíme lovit tereje. Z vln vystrkuje hlavu několik **tuleňů kuželozubých**.

Tuleň kuželozubý (Halichoerus grypus).

Zatímco se chystáme vylézt po dlouhých a prudkých schodech nahoru na útes, Libor se od nás odpojuje. Bohužel si nese stále strasti úrazu kolene a proto dává přednost cestě zpět do parku. My ostatní se škrábeme nahoru. Vítr je tu opravdu neskutečný, stativáky neodkládáme tak, že bychom je klasicky postavili, nýbrž je třeba je složit a položit na zem a to i s mým poměrně hodně těžkým manfrotto stativem. Odměnou nám je nádherný výhled na moře, ale hlavně několik terejů, kteří sedí na skalách dokonce jen pár metrů od nás. Jedno mládě a dva dospělí přilétají až neuvěřitelně blízko a my tak okusíme pověstnou neplachost těchto mořských ptáků. Kromě přeletujících racků a kormoránů ale nic dalšího nevidíme a větrem bičované louky jsou až na několik lindušek

prázdné. Procházíme ještě jednou Kurpark, ale už se pomalu smráká, tak se pomalu vracíme do hotelu.

Přidáváme ještě **chřástala vodního**, který se ozývá z křoví. Na cestě parkem nás zastavuje skupinka německých birderů a ukazují nám samici **rehka zahradního**. Tím náš výčet druhů za dnešek končí.

Düne (13. října 2019)

Druhý den se navzdory špatnému počasí vydáváme na druhý ostrov Düne. Loď vyrazí neda-leko hotelu a nasedáme na ni v 8 hodin. Zpáteční jízdenka stojí okolo pěti eur. Ještě před nástupem zaznamenáváme **vránu černou** a pár

Těrej bílý (Morus bassanus).

dalších běžných druhů. Cesta je velmi krátká a brzo už stojíme v přístavu na Düne. První pták, kterého vidíme je alkoun úzkozobý velmi blízko k místu přistání v ideální pozici na foce-ní. Světelné podmínky nejsou nejlepší, i tak ale pár obrázků děláme.

Vyrážíme severozápadně a hned po několika minutách vidíme několik desítek tuleňů ku-želozubých, jak odpočívají na pláži. Na Nord-strand ale nejsou jen tuleni, ale i celá řada ptá-

ků. Zejména nás těší trojice **břehoušů rudých**, s nimi potom i další bahňáci, například **kulíci písčíní**, nebo kulíci zlatí. Je tu i několik **ka-meňáčků**. Na naplaveninách se krmí i několik desítek špačků. Pokračujeme dál po okraji os-trova a přidáváme další běžné druhy. Nad hla-vami nám zatím protahují tisíce a tisíce droz-dů, zejména cvrčal. Muselo jich být klidně přes 10 000, jsou opravdu všude. Přicházíme na zá-padní pláž poblíž letiště a kluci se jdou kochat tuleni. Já zůstávám opodál a najednou kousek

Alkoun úzkozobý (Uria aalge).

Skřivan ouškatý (Eremophila alpestris)

od nás sedá několik ptáků. Sláva – jsou to **skřivani ouškatí**. Dělán pár fotek a volám na kluky. Skřivani zatím pobíhají po pláži a pomalu se nám vzdalují. Jdeme jejich směrem, ale nikdy nám nedovolí se přiblížit na úplně dobrou fotku. Prohlížím si je ale krásně ve stativáku, což mi bohatě vystačuje.

Kromě skřivanů se na stejném místě ukazují dvě **sněhule**. Moc se jim kvůli skřivanům nevěnujeme a necháváme je na později. Jak rychle

se objevily, tak rychle taky mizí a už je znovu nevidíme.

Procházíme křoviny a traviny na západ od letiště a najednou nám od nohou rychle a tiše vzlétá malý pták. Rychle sahám po dalekohledu. Je to **slučka malá**. Nedaleko zvedáme i **bekasinu otavní**. Jsou tady také velké počty **jikavců**, někteří sedají poměrně blízko k nám, ale nikdy do ideální pozice pro focení. Ozývá se tu také pár **strnadů rákosních**. Po celém pobřeží os-

Sněhule severní (Plectrophenax nivalis).

trova jsou početní **bramborníčci černohlaví**. Naše "pobřežní hlídka" končí na Südstrand, tam nacházíme obrovské počty ptáků. Je tu asi pětistovka špačků, mezi kterými pobíhá několik desítek bahňáků – **kameňáčků, jespáků mořských, písčých a obecných**. Znovu se objevují kulíci zlatí a taky trojice břehoušů rudých. Přilétají opět i skřivani ouškatí. Přelétá nám nad hlavami několik **bernešek tmavých**. Jírka s Ondrou si lehají na pláž a fotí zblízka bahňáky, kteří běhají tak blízko, že to ani objektivy nezvládají. Po chvíli to nevydržím a přidávám se.

Focení bahňáků. Nahoře jespák písčný (C. alba), dole Homo sapiens ssþ. Beneš Ondřej a před ním kameňáček (Arenaria interpres).

Budníček pruhohlavý (Phylloscopus inornatus).

Z pobřeží se přesouváme do vnitrozemí a jdeme hledat pěvce. Na ostrově rostou zejména nižší keře, nejsou tu skoro žádné stromy. Nejvíce ptáku se soustřeďuje zejména v okolí několika jezírek, která se tu nachází. Je tu mnoho **budníčků menších, králíčků obecných**, ale daří se nám najít dokonce i jednoho **králíčka ohnivého**. Sem tam se ozve střízlík nebo červenka a přes cestu přeletí kos.

Hledáme zejména budníčky pruhohlavé, kteří se tu v tuto dobu vyskytují poměrně často. Jeden birder nám říká, že zrovna před pár minutami jednoho viděl a ukazuje nám, kam se vydat. Nedaří se nám ho však objevit. Chodíme tak křížem krážem po cestičkách skrz vegetaci a prohlížíme každého ptáka. Potkávám spoustu birderů a sem tam se některého zeptáme, zda něco zajímavého neviděl. Zastavuji jednoho, který evidentně spěchá. Říká, že „tam někde má být 'Blauschwanz'“, tedy modruška tajgová.

S klukama vyrážíme a za chvíli už stojíme spolu s dalšími asi dvaceti ptáčkaři kolem rybníčku, kde se údajná modruška ukázala. Za dlouhé desítky minut ale vidíme jenom samici rehka zahradního, která poplete na první pohled několik poblíž stojících ptáčkařů. Dav začíná pomalu řídnout a i nám dochází, že modrušku asi dnes neuvidíme.

Když se chystáme odejít, potkáváme birdera, který nám původně dával tip na inornata. Ukazuje na keř vedle cesty, že přesně tam ho viděl a že tam stále je. Zůstáváme tam stát a čekáme, ale jak minuty plynou, naše naděje pohasínají i tady. Najednou ale slyšíme toužené vábení a je jasné, že pták je stále v keři před námi. Zhlédnu pohyb, namířím tam dalekohled a ejhle – **budníček pruhohlavý**. Pohybuje se neskutečně nenápadně a rychle ve vrbičkách. Ondrovi se daří i vyfotit. Já mám jen rozmazaný flek, což mě šťve a proto se rozhoduji zůstat déle

Dvojice jespáků písečných (Calidris alba) a v pozadí špačci (Sturnus vulgaris).

než ostatní, kteří chtějí jít zkoumat ostrov dál. Záhy toho ale lituji. Nejen, že se budníček vůbec neukázal znova, ale za pár minut mi přichází zpráva s obrázkem z druhé strany ostrova, která mě nutí spěchat klukům naproti. V přístavu se scházíme asi po deseti minutách a na vlnkách se před námi houpe **alkoun obecný**. Další lifer. Zpátky na hlavní ostrov se vracíme v 17:15. Ještě stíháme dojít na Nordstrand a koukáme, jestli se nám nepodaří zaznamenat nějaké mořské druhy ptáků. A daří se. Vidíme v dálce **alku malou** a poměrně blízko nás i **potápku rudokrkou**. Pak už se jen vracíme na pokoj. Ve společné sociální místnosti si vaříme naše instantní dobroty, které občas chutnají jako rozpečený plast, prohlížíme fotky a diskutujeme o zážitcích. Jdeme ale brzo spát.

Hlavní ostrov a návrat (14.-15. října 2019)

Vstáváme brzy, někteří ale ještě dřív. Ondra s Jirkou šli fotit východ slunce a mají docela hezké fotky ostrova. My ostatní zařizujeme check out z hotelu. Věci si tu ale můžeme ještě

nechat, abychom mohli ještě volně chodit po ptáčkách. Já zjišťuji ve whatsapp skupině pro ptáčkaře na Helgolandu, že asi 300 metrů od hotelu někdo právě viděl budníčka pruhohlavého. Kluci ještě nejsou zpět, tak tam rychle vyrážím, než se všichni sejdem. Když přicházím na místo, vidím, že ve stromě nade mnou skáče malý pták. Zvedám dalekohled a opravdu je to ON. Nicméně okamžitě se zvedá a s elegantní otočkou nabírá výšku a odlétá. Slibný začátek dne.

Společně začínáme v Nordosthafenu. Plave tam alka malá poměrně blízko k nám a oproti včerejšku si ji můžeme mnohem lépe prohlédnout. Pokračujeme podél moře. V kamenech vedle cesty fotíme divného kosa černého s bílou náprsenkou. Na vyvýšených stéblech se vystavují bramborníčky černohlaví. Na Nordstrand vedle mola je stále strnad severní. Je dnes mnohem lepší světlo, než uplynulé dny a tak trávím konečně víc času focením. Na mole se rozhodujeme, že se rozdělíme. Přenechávám Ondrovi s Jirkou můj stativák a s Liborem jdeme na

Kajka mořská (Somateria mollissima).

průzkum. Ostrov překypuje obrovskými počty **pěnkav, čížků, pěnic černohlavých, budníčků menších a králíčků**. Na nebi pořád protahují stovky, tisíce cvrčal a dalších drozdů. Jdeme skrze Kurpark po Kurpromenade a potom po Millstätter Weg nahoru nad Grosse Treppe. Tady se konečně daří vyfotit budníčka pruho-hlavého. Libor navíc vidí i **budníčka většího**.

Pomalů se vracíme do přístavu, kde se mi daří sejít až na úroveň hladiny, kde můžu krásně „z očí do očí“ vyfotit pár kajek mořských. Ty-

hle potápivé kachny mě od dětství fascinovaly a pozorovat je takto zblízka je pro mě další ze splněných snů. Sameček se krásně předvádí, čistí si peří a protahuje křídla.

Vracíme se za klukama na Nordstrand. Znovu fotím strnada severního a navíc taky jespáka mořského a kulíka zlatého, kteří se vůbec nebojí. Nad mořem najednou vidíme podivně le-tícího ptáka. Pomalé rázovité údery křídel pro-zrazují **kalouse pustovku**.

Kalous pustovka (Asio flammeus).

Chaluha malá (Stercorarius longicaudus).

Rozhodujeme se, že se půjdeme znovu podívat na skálu nafotit tereje. To znamená znovu rozdělení s Liborem, který jde do křovin za pěvci. Terejové jsou ale pryč a pouze létají kolem, zdaleka ne tak blízko jako první den. Přesto tu nějakou dobu zůstáváme a fotím alespoň okolo plachtící racky mořské.

Zvoní telefon. Libor. Zpráva je jednoduchá: „Chaluha, plave 20 m přede mnou, Nordosthafen, přijďte.“ No těžko se na Helgolandu podaří být ještě dál od druhé části výpravy, než jsme právě byli my. Vyrážíme rychlým pochodem, až klusem. Zastavujeme na místě, kde je vidět na místo, o kterém Libor mluvil. Hbitým

nastavením stativáku nacházím Libora a před ním plave něco tmavého. Je tam. Ukazuju ptáka klukům a spěcháme dál. Když jsme dorazili k Liborovi, už tam bylo pár dalších birderů. Než jsme odešli, sešlo se nás asi dvacet. Chaluha plave už poměrně daleko od nás a její identifikace je zrovna zásadním tématem. Najednou se pták zvedá a krásně proletí kolem nás. Dělán asi 30 fotek, ze kterých je jasné, že jde o **chalu-hu malou**, mimochodem první chaluhu, kterou jsem v životě viděl.

Po rychlém obědu se rozdělujeme na operační skupiny „křoví“ a „moře“. Nikdo ale už nic zajímavého nenacházíme. V 15:30 končí naše

Žespák mořský (Calidris maritima).

ostrovní dobrodružství a vyrazíme pro věci a ke trajektu, který vyplouvá v 16:30. Poslední pták, kterého tu vidíme, je alkoun úzkozobý v přístavu. Plavba je tentokrát klidná a vidíme více méně stejné ptáky jako po cestě na ostrov. V Hamburku čekáme několik hodin na autobus, což vyplňujeme drobnou ochutnávkou místních piv. V Praze jsme v 9:45. Dohromady jsme za výlet viděli 89 druhů ptáků přibližně 12 580 jedinců.

Text a foto: Jan Grünwald

Pár užitečných informací

Cesta

Zpáteční jízdenka Hamburk–Praha Flixbusem 1628 Kč

Zpáteční jízdenka trajekt Hamburk–Helgoland 2362 Kč (91,4 eur) <https://www.helgoline.de/>

Alternativní možnost je trajekt z města Büsum <https://www.adler-eils.de/helgoland/>

Zpáteční jízdenka Helgoland–Düne 5 eur

Ubytování

Gastehaus Siemens (<http://www.gaestehaus-siemens.de/>) cena za dvě noci 1343 Kč (na jednoho)

Další tipy

Whatsapp skupiny pro ptákaře - info o ptácích na Helgolandu v reálném čase. Je třeba sehnat někoho, kdo ve skupině už je, aby vás tam přidal. Případně pokud plánujete cestu na Helgoland, napište mi na Facebook (Honza Grünwald) a přidám vás já.

Pokud jedete na Düne, počítejte s tím, že tam nemusí být otevřena žádná kantýna ani občerstvení a vše si vezměte s sebou. Případně mějte hodné parťáky, kteří si vždy berou dvojnásobek jídla než snědí (tímto děkuju Tomovi, díky kterému jsem neumřel hlady :-)).